

Pape ya Roma Bonso Mfumu ya Dibundu—

Inki mutindu ngindu yai yantikaka?

Ngindu ya Pape ikele inki?

Kana beto tuba Pape, beto kele kusolula ngindu ya bantu mingi nde muntu mosi na Roma kele na kiyeka na kuyala dibundu ya mvimba. Beto kele kusolula ngindu nde Yesu pesaka kiyeka na Ntumwa Piere na kuyala dibundu ya mvimba, ti muntu ya bantu kele kubinga “Pape” kele mulandi ya Ntumwa Piere. Ebuna yanid me baka kiyeka yina ya Piere vandaka na you. Beto ke solula ngindu nde Pape ya kele na bwala Roma kele munoko ya Nzambi, muntu ya kele kuvanda na zulu ya kiti ya kimfumu na yandi bonso ntwadisi ya dibundu. Beto ke solula ngindu nde, kana yandi kele tuba na zulu ya kiti yina, yandi lenda tuba kifu ve, kansi yandi fweti tuba konso ntangu kaka mambu ya kieleka ya Nzambi me pesa yandi, mambu ya kieleka ya konso mukristo fweti landa. Bantu mingi ikele kukwikila malongi yai. Malongi yai kele malongi officiel ya dibundu Katolika Romaina.

Ngindu ya Pape kele na kati ya Bible?

Every Child Ministries
(Ministères pour Chaque Enfant)

Bantu ya nkaka longa malongi yai ya ke tadila Pape, sambu na mpila bo me bakisa bandinga ya Yesu na Matayo 16, vs.16-19. Bo tuba nde Yesu pesaka Ntumwa Piere kiyeka kuluta bantumwa ya nkaka na kiyeka na yandi. Ee, kieleka, Yesu pesaka kiyeka na Ntumwa Piere na bandinga yai. Kansi, tala mbote. Yindula mbote. Badinga ya Yesu tubaka na Piere na baverse yai, yo kele mingi bonso bandinga ya Yandi tubaka na balonguki na Yandi yonso na Matayo 18, vs. 16-20. Baverse yai songa nde bakristo yonso kele na inswa ya kusadila kiyeka ya Yesu Kristo, Yandi mosi! Yesu songaka mambu ya kiyeka yai ntete na Piere, kansi yandi songaka yo ve KAKA na Piere. Bonso yandi tubaka na Piere, na ntangu ya nkaka, Yandi tubaka kiteso mosi na bakristo yonso.

Ngindu ya Pape kele ve ata fioti na kati ya Bible. Mukanda ya Bisalu ya Bantumwa kele histoire ya dibundu ya ntete. Kana beto tanga Bisalu, beto lenda mona inki mutindu dibundu ya ntete vandaka. Beto mona ngindu bonso Pape ata fioti ve.

Yesu vandaka kuzaba ve ngindu ya Pape. Bantumwa yonso vandaka kuzaba yo ve. Ntumwa Piere yandi mosi vandaka kuzaba yo ve. Kansi na nima-nima, bantu ya nkaka tubaka nde Piere vandaka Pape ya ntete. Beto mona ve nde Piere vandaka kuyala bantumwa ya nkaka. Beto mona ve nde Piere vandaka kuyala dibundu.

Mukanda ya Bisalu ya Bantumwa kele mukanda ya ke songa beto inki mutindu dibundu ya ntete vandaka. Kana Piere vandaka muntu ya fweti yala dibundu, yo fweti monika na mukanda ya Bisalu. Kansi, inki beto mona na Bisalu? Kapu 15 ke songa mutindu bantwadisi ya dibundu kutanaka sambu na kuzenga mambu mosi. Piere vandaka kaka muntu mosi na kati ya bantu ya tubaka na kimvuka yina. Bo songaka mambu yina na kimvuka (vs. 22). Piere vandaka ve muntu ya zengaka yo. Yandi zengaka yo ve, sambu yandi vandaka Pape ve. Pape kele ngindu ya Bible kele kuzaba ve.

Kana Piere vandaka Pape, bakristo yonso, ata bantumwa yonso ya nkaka fweti lemfuka na ndinga na yandi. Yo kele mpidina ve?

Kansi na Galatia 2, vs. 11-14, beto mona Ntumwa Paulo kunganina Piere. Paulo zoloaka kusala mpidina ve kana Piere vandaka Pape. Piere zolaka ve kuvanda pima na ntwala ya kunganina yina, kana yandi vandaka kieleka Pape. Paulo zabaka ve ngindu ya Pape. Piere zabaka yo ve. Bantumwa yonso zabaka nde bo vandaka kiteso mosi bonso bamvungi ya dibundu.

Kana Piere vandaka Pape, yandi fweti tuba yo to sonika yo. Yandi fweti songa nde Yesu tulaka Yandi bonso ntwadisi ya dibundu ya mvimba. Inki Ntumwa Piere tubaka na mikanda na yandi? Yandi tubaka

kaka nde yandi vandaka Ntumwa ya Yesu Kristo (1 Piere 1:1). Yandi vandaka mbuta mosi na kati ya dibundu (1 Piere 5:1). Ngindu ya Pape ikele ve na kati ya Bible. Yo vandaka ve na kati ya bantumwa. Yo vandaka ve na dibundu ya ntete. Yo kele ve na mukanda ya Bisalu ya Bantumwa na kati ya Bible.

Keti ngindu ya Pape yantikaka nswalu na nima ya bantumwa?

Kana beto yindula bamvula kaka na nima ya bantumwa, beto ta mona ve ngindu ya Pape. Bantu mingi sonikaka malongi na ntangu yina, bonso Ignas (30-197 Ap.J.-C.), Polycarpe (65-155 Ap.J.-C.), Barnabas (vers 100 Ap.J.-C.), ti Matias (vers 130 Ap.J.-C.) Ignace sonikaka nde bakristo fweti lemfuka na bapasteur,¹ kansi ata muntu mosi ve sonikaka mambu ya Pape. Na bamvula nkama na nima ya Ysu, bakristo vandaka kuzaba ve malongi ya bantu kele kutuba bubuyai sambu na Pape ya Ro ma. Yo vandaka ve.

Keti bakristo ya 2ème siècle monaka Pape bonso ntwadisi ya dibundu?

Na 2ème siècle (bamvula nkama tii na bamvula nkama zole na nima ya Yesu), mambu mosi bwaka na dibundu ya lenda songa beto inki mutindu bakristo monaka kiyeka ya ntwadisi ya vandaka na Roma. Pateur responsable na bwala Roma vandaka Eleuther. Yandi yantikaka kuzola mingi malongi ya mbi ya muntu zina ya Montane. Montane vandaka kulonga nde Mpeve ya Nzambi me kwisa diaka kusonga yandi (Montane) mambu ya bantu zabaka ntete ve. Montane tubaka nde Nzambi me songa yandi nsuka ya mambu yonso ya Nzambi zolaka kusonga na bantu. Eleuther vandaka eveque, to pasteur responsable na zulu ya basteur yonso na ville ya Roma. Yandi vandaka ntwadisi to mbuta ya nene na kati

ya dibundu ya Roma, kansi yandi yantikaka kuzola malongi ya mbi ya Montane vandaka kulonga.ⁱⁱ

Irenee, Pasteur Assistant, Kunwanisa Eleuther, Eveque ya Roma

Irenee vandaka kaka pasteur assistant. Kisalu na yandi vandaka kusadisa Pasteur Tothine, ya vandaka kusala na Lyons, Gaul. (Kisika yina kele France bubuyai.) Kansi Irenee vandaka ngolo na malongi, yo yina Pothinus tindaka yandi na Roma, sambu na kunwanisa malongi ya mbi ya Eveque ya Roma vandaka kulonga kuna. Irenee sonikaka nkanda “Contre Heresies” (disongidila, “Kunwanisa Malongi ya Mbi”).

Inki nge banza? Kana Eleuther vandaka Pape, kana Eleuther vandaka na kiyeka na zulu ya dibundu ya mvimba, kati Pasteur Assistant bonso Irenee lenda kwenda na Roma sambu na kunwana na malongi na yandi? Inki mutindu Pasteur Assistant bonso Irenee lenda sonika nkanda sambu na kunwanisa malongi ya Eleuther Eveque ya Roma, kana dibundu vandaka kuzaba yandi bonso mfumu to ntwadisi ya dibundu, bonso munoko ya Nzambi? Mpila kele ve ata fioti.

Beto fweti tuba nde Irenee monaka Eleuther bonso Pape ve. Beto fweti tuba nde Pasteur Tothine ya tindaka Irenee, yandi monaka Eleuther bonso Pape ve. Mambu ya kieleka ikele nde dibundu ya mvimba vandaka kuzaba mambu bonso ya Pape ntete ve. Bo vandaka kaka kulanda systeme ya kipasteur to kimvungi ya mameme na mpila ya Yesu songaka bo.

Kansi, Irenee sonikaka malongi ya nkaka ya bantu simbaka na nima-nima sambu na kutuba nde Pape vandaka na kiyeka. Konso

Every Child Ministries
(Ministères pour Chaque Enfant)

ndinga ya bantu kele kutuba, yo kele mfunu na kubakisa CONTEXTE na yo. Contexte kele bandinga ti mabanza ya kwendaka na ntwala, ti yo ya landaka na nima. Contexte ke yindula occasion ya muntu tubaka to sonikaka mambu yina, sambu na inki yandi tubaka to sonikaka yo, etc.

Irenee nde, Dibundu ke tuba na “munoko mosi”

Raison mosi Irenee sonikaka nkana (zina na yo “Contre Heresies” to “Kunwanisa Malongi ya Mbi”) vandaka kusonga nde malongi ya Eleuther vandaka kulanda to kukwenda nzila mosi ti malongi ya mbi ya bampani ya ntama. Kansi yandi nde, malongi ya bakristo kwendaka nzila mosi ve ti malongi yina.ⁱⁱⁱ Irenee sonikaka nde bakristo vandaka kubuya malongi yina, malongi ya Montane ya Eleuther vandaka kuzola, **na munoko mosi.**^{iv}

Yandi tubaka nde katuka na ntangu ya bantumwa tii na ntangu yina, dibundu ya Yesu vandaka kulanda malongi mosi, kansi balongi ya mbi me nata malongi ya mpa na kati ya dibundu. Yanid tubaka nde bakristo yonso vandaka kubuya malongi yai **na munoko mosi.**

Beto fweti bakisa mbote nde muntu ya vandaka kusimba malongi yai ya mbi, yandi vandaka nani? Ee, yandi vandaka Eleuther, Eveque ya Roma.

Na nima-nima, bantu ya nkaka simbaka phrase yai **na munoko mosi.** Bo sadilaka yo na mpila ya nkaka. Bo tubaka nde dibundu ya mvimba fweti ndima kaka **na munoko mosi** yonso ya Pape kele kutuba. Kansi Irenee sonikaka bandinga yai contre Eveque ya Roma, na kusonga nde dibundu vandaka na munoko mosi kunwanisa malongi ya mbi na yandi!

Succession Apostolique (Mpila Balandi ya Bantumwa Bakaka Kiyeka na Bo)

Irenee sonikaka nde bantu kumi na mosi vandaka kutwadisa dibundu ya Roma na ntwala ya Eleuther, ye bo yonso vandaka kaka **munoko mosi** sambu na lukwikilu ya Yesu. Ebuna mbote Eleuther landa kaka malongi na bo mpi, yandi bika malongi ya mpa ya yandi me kota. Irenee tangaka bazina ya bantwadisi ya me twadisa dibundu ya Roma tii ntangu yina. (Roma vandaka bwala ya nene, yo yina, Pasteur na bwaly yina beto vandaka kubinga « Eveque »). Irenee tubaka nde bantwadisi ya ntete ya Roma vandaka Bantumwa Paulo ti Piere, ya zole Line, ya tatu Anacete, ya iya Clement, ya tanu Evariste, ya sambanu Alexandre, ya nsambwadi Sixte, ya nana Telephone, ya uvwa Hygine, ya kumi Pius, ya kuma na mosi Anacete.^v

Ngindu ya Irenee vandaka nde malongi ya Yesu na bwala Roma yantikaka na bantumwa, ebuna konso ntwadisi na nima vandaka kaka kulanda na lukwikilu yina. Irenee tubaka nde Paulo ti Piere yantikaka dibundu na Roma, kansi yandi tubaka ve nde Piere vandaka pape ya yalaka dibundu ya mvimba. Paulo ti Piere vandaka kaka baeveque na bwala Roma, bonso bantu ya nkaka vandaka kutala makambu ya dibundu ya babwala ya nkaka.^{vi}

Ee, Irenee vandaka kutuba ngindu ya succession apostolique, kansi yandi zola tuba inki na ngindu yina ? Sambu na inki yandi tubaka yo ? Na inki contexte ? Yandi vandaka ve kusonga nde ntwadisi ya dibundu na Roma kele pape, ya kele na kiyeka kuyala bakristo yonso.

Ee, Irenee vandaka kutuba ngindu ya succession apostolique, kansi yandi zola tuba inki na ngindu yina ? Sambu na inki yandi tubaka yo ? Na inki contexte ? Yandi vandaka ve kusonga nde ntwadisi ya rome kele Pape, kele na kiyek na zuluya bakristo yonso. Ata fioti ve. Irenee yandi mosi vandaka na Roma sambu na kusonga Eveque ya Roma nde yandi me sala kifu ya nene, me kotisa malongi ya mpa, me vila nzila ya bantumwa ti ya bantwadisi yonso na ntwala na yandi. Na nima-nima, bantu ya nkaka simbaka ngindu yai ya ke songa nde lukwikilu na beto yantikaka na bantumwa ti landaka ntwadisi na ntwadisi na nima na bo.

Kansi na mpila Irenee sonikaka yo ntete, ngindu vandaka nde konso ntwadisi ya dibundu, ata ntwadisi na bwala Roma, fweti landa kaka lukwikilu ya bantumwa pesaka. Irenee tubaka mambu ya balandi ya bantumwa na mpila na kubuya malongi ya mpa ya Eleuther vandaka kusimba.

Irenee Muntu ya Ntete Kusadila Bandinga yai, « Dibundu Katolika »

Irenee vandaka muntu ya ntete na kusadila ndinga « Katolika » na kusonga makambu ya dibundu.^{vii} Irenee sadilaka yo na sens ya « universel » to « mosi ». Yandi tubaka yo ve na sens ya kusola dibundu mosi to dibundu ya nkaka. Dibundu ya yandi bingaka « katolika » vandaka kukota ve na malongi mingi ya kifu ya Montane vandaka kulonga. Yandi zolaka kusonga nde dibundu ya mvimba vandaka kubuya malongi ya Montane, yo yina yandi bingaka dibundu « katolika ». Dibundu ya yandi bingaka katolika vandaka ve bonso dibundu ya bo kele kubinga katolika bubu yai. Malongi mingi ya kifu vandaka kukota dibundu na nima. Na kati ya malongi yina ya kifu vandaka ngindu ya Pape bonso

kiyeka ya dibundu. Dibundu ya Ireneé bingaka katolika vandaka kundima mambu yina ve.

Ireneé Kunwanisa Vivotre, Eveque ya Roma

Eveque ya Roma ya landaka Eleuther vandaka Victore. Victore salaka na kingolo-ngolo sambu na kupusa bakristo ya nkaka na kulanda yandi. Mambu mosi ya luswaswanu ya ntama kuvandaka na kati ya mabundu na ndambu ya ouest ti mabundu na ndambu ya est. Question vandaka inki lumbu konso mvula bakristo ta sala nkinsi ya Paki. Victore tulaka ngolo nde bakristo yonso landa kaka ndinga na yandi na mambu yina, kansi bakristo na est buyaka.^{viii} Mambu yai kele kusonga inki ? Keti bakristo na est zabaka Victore bonso Pape? Keti bo monaka yandi bonso munoko ya Nzambi ? Ikele ve. Tii ntangu yina, bakristo vandaka na mabanza ve nde muntu mosi lenda yala dibundu ya mvimba.

Ireneé sonikilaka Victore, sambu na kubenda yandi na kusosa ngemba na mambu yina. Ireneé songaka Victore nde kana yandi mekaka kusala na kingolo-ngolo, mambu yina zolaka kupanza dibundu. Yandi vandaka kutanga bazina diaka ya ba-eveque na ntwala na yandi ya vandaka kusosa ngemba. Bazina yina vandaka bantu ya zolaka kupesa bakristo na konso kisika nzila na kusala nkinsi ya paki na mpila na bo. Ireneé zolaka kubenda Victore na kusala na mpila ya ta pesa ngemba ti unité na kati ya dibundu. Ireneé tuba bandinga ya ngolo sambu na Victore. Yandi tuba bonso Victore ke zaba ve luzolo ya Yesu Kristo !^{ix}

Ngindu ya Pape Vandaka Wapi ?

Every Child Ministries
(Ministères pour Chaque Enfant)

Kana Ireneé zabaka Victore bonso Pape, yandi zolaka kupesa yandi conseil mutindu ? Ikele ve ata fioti. Kana bakristo vandaka kuzaba Victore bonso Pape na bo, bo zolaka ve kubuya kulanda ndinga na yandi. Kansi mpila bakristo ya Est salaka, ti mpila ya Ireneé salaka, yo ke songa beto nde tii na mvula 190 Ap.J.-C., Pape ya vandaka kuyala dibundu ya mvimba vandaka ntete ve. Yo kele kusonga beto nde bantwadisi ya Roma vandaka ve na kiyeka bonso ya Pape. Beto lenda mona nde nzala ya kuyala me kota dezia na bantwadisi ya Roma. Kansi ata bo vandaka na nzala na kuyala, dibundu vandaka kundima kuyala na bo ve.

Bantemwe ya Nkaka ya Zabaka Ve Ngindu ya Pape

Bantu mingi ya nkaka vandaka kusonika malongi ya dibundu na 2ème siècle : Mvungi ya Hermas vers 160, Tatien 11-172, Justin Martyr 100-165, Clement d'Alexandrie 153-217, Athenagore d'Athene vers 100-165, ti Theophile, ya kufwaka na mvula 181. Ata mosi ve na kati na bo tubaka mambu ya lenda songa beto nde bakristo me simba ngindu ya Pape.

MALONGI ya 3ème SIÈCLE

Hippolyte Kunwanisa Eveques zole ya Roma—Zephyrine et Calixte

Hippolyte (170-236 Ap.J.-C.) vandaka pasteur ya Porte, ya vandaka province ya Roma. Yandi vandak membre ya coneil ya bapasteur yonso ya bwala ya Roma. Yandi sonikaka nkanda “Kubuya Malongi Yonso ya Kifu, Nkanda ya Uvwa” conre eveques zole ya bwala ya Roma—Zephyrine et kilandi na yandi, Calixte. Ba-eveque yai Zephyrine ti Calixte, bo vandaka le 15ème et le 16ème ba-eveque ya Roma.^x

Hippolyte tubaka nde Eveque ya Roma vandaka na: 1) malongi ya mbi, ti 2) luzingu ya mbi ti ya luvunu.^{xi} Kuwa makambu Hippolyte sonikaka sambu na bo: Zephyrine ti Calizte pesaka ngolo na malongi ya kifu.^{xii} Calixte vandaka muntu ya mayele mingi.....na makambu yonso ya mbi! Muntu ya luvunu. Yandi katulaka ve bantu ya masumu na kati ya dibundu, yandi tubaka nde yandi mosi lenda lolula bo, ti yandi vandaka na confusion na malongi ya Trinite. Malongi yai ke tuba nde Nzambi kele mosi kaka, kansi Yandi me zinga mvu ya mvu na bapersonne tatu—Nzambi Tata, Nzambi Mwana, ti Nzambi Mpeve ya Nlongo. Kansi Hippolyte nde, Eveque Calixte ya Roma bakisaka malongi yai mbote ve.^{xiii} Hippolyte nde, Zephyrine vandaka muzoba ti muntu ya mbi kukonda nsoni!^{xiv} Keti muntu lenda songa muntu bonso Pape nde yandi kele muzoba? Ike ve. Hippolyte kwikilaka ve nde pasteur mosi na Roma vandaka Pape! Bapasteur ya nkaka na Roma ndimaka yo ve, to bo zolaka kaka kulanda ndinga ya Pape yina. Ngindu ya Pape, bakristo ya 3ème siècle, bo zabaka yo ve.

Cyprien—Bapasteur Yonso Kele na Kiyeka Kiteso Mosi ti Yina ya Nkaka

Cyprien (200-258 Ap.J.-C.) vandaka pasteur na Carthage, bwala mosi na Nord Afrique. Cyprien sonikaka nde ba-eveque yonso ya dibundu vandaka munoko mosi ti bo yonso vandaka égallement bareprésentant ya Yesu. Yanid ndimaka ve nde eveque ya bwala ya Roma vandaka special to vandaka na kiyeka na zulu ya bapasteur ya nkaka. Yandi tubaka nde dibundu vandaka kutungamaka na zulu ya Pape ve, kansi na zulu ya ba-eveque.^{xv}

Bamambu zple kubwaka na ntangu ya Cyprien ya zolaka kunata kukabana na kati ya bakristo. Mambu ya ntete vandaka question inki ndola dibundu lenda pesa na bakristo ya buyaka Yesu na ntangu ya nzomono, kansi na nima, bo zolaka kuvutuka na Yesu. Yai vandaka question msoi ya ngolo, sambu bakristo mingi vandaka kumona lufwa to mpasi mingi na bilumbu ya nzomono yina. Stephane, ya vandaka 23ème eveque ya Roma, zolaka kaka nde bakristo yina lomba pardo ya dibundu, ebuna dibundu kuyambo bo diaka. Cyprien, ti bakristo mingi na ndambu ya Afrika, bo zolaka kutesa bakristo yina ntete. Bo monaka yo kingonsa na kutula bantu mutindu yina maboko nswalu sambu bo vanda bantwadisi diaka.

Mambu ya zole vandaka inki mutindu dibundu ta baka bakristo ya me baka mbotika na dibundu ya kifu, bonso na bsecte ya nkaka ya kwikilaka nde Yesu vandaka ve kibeni Nzambi. Stephane zolaka kundima mbotika na bo, kansi kutula bo maboko kaka, sambu bo kota na dibundu kana bo me balula ntima na mambu yina ya kifu. Cyprien ti bakristo ya Afrika tubaka nde kana bantu yaina me balula ntima, nde na nima bo fweti baka mbotika ya dibundu. Bo ndimaka ve mbotika ya bsecte yina.

Stephane ti Cyprien vandaka kusolula mambu yai mingi na mikanda ya bo vandaka kusionikila bo na bo. Bo vandaka kutula bangindu mingi sambu na kubenda mabanza ya muntu ya nkaka. Kansi, na nsuka bo yonso zole me bikala kaka na position na yandi.

Cyprien ti dibundu ya mvimba ya Afrika vandaka kubuya position ya Stephane, Eveque ya Roma. Keti dibundu ya Afrika monaka Stephane bonso Pape? Ikele ve.

Keti bo monaka nde bo fweti lemfuka na yandi? Ikele ve ata fioti.

Nani ke vanda na zulu ya kiti ya Ntumwa Piere?

Na kati ya masolula na bo, Stephane tubaka nde, “Kuwa mono.” Mono keke awa na zulu ya kiti ya Ntumwa Piere.” Yai vandaka mbala ya ntete ya Eveque na Roma me tula argumnet yina, bonso yandi vandaka na position special na kati ya dibundu.

Bapasteur ya Afrika ndimaka yo ve. Bo vutulaka nde, “Inki mutindu yandi lenda tuba bonso yandi keke munto mosi special? Beto yonso ba-eveque keke kiteso mosi.” Bapasteur ya Afrika salaka kimvuka sambu na kusolula mambu yina. Bo ndimaka mabanza ya Cyprien nde bapasteur keke kiteso mosi na kiyeka na bo, ebuna bo buyaka mabanza ya Stephane, Eveque ya Roma, nde yandi vandaka muntu mosi special. Bo buyaka mabanza nde bo fweti lemfuka na Eveque ya Roma sambu yandi vandaka na zulu ya kiti ya Ntumwa Piere.

Mikanda ya Cyprien

Mikanda ya Cyprien sonikaka na Stephane yantitaka na mpila mosi ya keke poli. Yandi vandaka kutuba na Stephane ve bonso mbeni na nganda ya dibundu, kansi yandi vandaka kubinga Stephane “Mon frère bien-aimé” (Mpangi na mono ya luzolo mingi). Kansi, Cyprien vandaka kubinga Stephane ve bonso mfumu to bonso Pape. Yandi ndimaka ve kulanda mabanza ya Stephane bonso Stephane vandaka na kiyeka na zulu ya dibundu ya mvimba.

Kansi bu Stephane buyaka na kuwa ndinga ya Cyprien bonso munoko ya bapasteur yonso ya Afrika, Cyprien tubaka na mpila

Every Child Ministries
(Ministères pour Chaque Enfant)

ya nkaka sambu na Stephane. Yandi tubaka nde Stephane, Eveque ya Rome, me panzaka ngemba ti unité (mabanza mosi) ya dibundu, nde yandi me sala erreur ya nene, vandaka na meso ya kufwa, vandaka muzoba, muntu ya audace ti lulendo, muntu ya keke bonso Yudasia ya tekaka Yesu!^{xvi}

Bonso Irene salaka, Cyprien mpe vandaka kutuba mingi nde dibundu keke mosi kaka ti yo keke na kiyeka. Yandi tubaka mingi sambu na ngindu ya DIBUNDU MOSI YA KIELEKA. Yandi zolaka kubenda bakristo kulemfuka na dibundu. Ebuna yandi sadilaka phrase DIBUNDU KATOLIKA mingi. Bonso Irene, yandi vandaka kusadila bandinga yina na kusonga nde dibundu ya kieleka keke ve kiteso mosi ti bacekte ya vandaka kubuya nde Yesu ikeke kibeni Nzambi. Dibundu mosi ya kieleka ikeke yina ya keke kundima Yesu keke kibeni Nzambi. Dibundu mosi ya kieleka keke yina ya keke kundima Yesu bonso Mwana-Nzambi ti Nzambi kibeni. Bantu na nima-nima bakaka bandinga na yandi mingi na kusonga mabanza na bo nde Dibundu Mosi ya Kieleka keke Dibundu Katolika Romain. Kansi na ntangu yina, Cyprien tubaka banding yai CONTRE malongi ya Eveque ya bwala ya Roma.

Yo yina, tii na nsuka ya 3ème siècle, beto lenda tuba nde nzala ya kuyala me kota na bantwadisi ya Roma, kansi bakristo ya nkaka vandaka kundima luyalu yina ve. Katuka na luyantiku, bo ndimaka ve nde bwala mosi na Europe bonso Roma kuyala bo, kansi bo vandaka kuzenga makambu na bo, bo mosi na kati ya dibundu. Na kati ya mabundu ya ndimaka ve vandaka mabundu yonso ya Afrika.

MALONGI TI BANSIKU YA 4ème SIÈCLE

Constantin—Vukisa Dibundu ti L'état ya Roma

Constantin vandaka Mfumu ya Roma. Na mvula 313 Ap.J.-C., yandi tubaka nde yandi kumaka mukristo. Yandi kangaka nzomono sambu bakristo kumona mpasi diaka ve. Yantika na ntangu yina, dibundu vandaka kukangama mingi na l'état ya Roma. Yantika na ntangu yina, bantwadisi ya dibundu ya Roma vandaka kupusa mingi sambu bo kuyala dibundu ya mvimba, sonso l'état ya Roma vandaka kuyala bantu yonso na kimfumu na yandi. Ba-eveque ya dibundu ya Roma tubaka, bo sonikaka, bo salaka, bo mekaka na bampila yonso na kudipusa, kansi dibundu vandaka kundima bo ntete ve bonso bo vandaka na kiyeka na kuyala dibundu.

Mfumu Constantin kabisaka kiyeka ya dibundu na prefectures to districtes iya, ye yandi kabisaka konso prefecture na ba-diocese. Yai pesaka kiyeka ya kuluta na ba-Eveque na baprefectures. Kansi bakristo vandaka ve kundima systeme yina, beto ta mona na nima.^{xvii} Bantu mingi kwikila nde Constantin monaka bonso diundu lenda vukisa bantu ya batribu mingi na Empir to luyalu na yandi. Yandi zolaka nde dibundu vanda mosi ti ngolo kuvanda na diboko ya kimvuka ya fioti ya bantu, sambu yo vukisa bantu na nsi ya kiyeka ti control na yandi.^{xviii}

Concile ya Nicee— Bapasteur ya baville ya nene kele na kiyeka na zulu ya bapasteur na babwala ya fioti

Na mvula 325 Ap.J.-C., kimvuka ya bapasteur kutanaka na Nicee. Muntu ya bingako bo vandaka Mfumu ya Roma zina ya Constantin. Yo vandaka ve Eveque ya Roma ya bingaka bo. Muntu ya ntete ya

kutuba vandaka Eveque Eusebe. Yo vandaka Eveque ya Roma ve.^{xix} Kana bakristo vandaka kuzaba Eveque ya Roma bonso Ntu ya Dibundu ya mvimba, keti yandi zolaka ve kubinga bo? Keti yandi zolaka ve kutwadisa kimvuka yina? Keti yandi zolaka ve kuvanda muntu ya ntete kutuba na kati ya kimvuka yina? Ba-eveque kiteso ya 250 kutanaka. Bo zengaka nde bapasteur ya vandaka na baville ya nene, bo ta vanda na kiyeka na zulu ya bo ya vandaka na babwala ya fioti. Yai vandaka luyantiku ya kutula kiyeka ya dibundu kaka na maboko ya bantu fioti.^{xx} Kansi yo songaka mpe nde tii ntangu yina, dibunda zabaka ve Pape bonso kiyeka na yo.

Eusebe pusa ngindu ya “succession apostolique”, nde balandi ya bantumwa me baka kiyeka ya bantumwa bo mosi.

Eusebe (vers 263-339) vandaka Eveque ya Ville Ceasare. Yandi vandaka muntu ya ntete na kumeka kusonika histoire ya dibundu katuka na ntangu ya bantumwa tii na ntangu yina. Yandi zolaka kusonga nde mabundu na bacentre ya nene yonso, bo yantikaka na kisalu ya bantumwa. Yandi tulaka accentuation diaka na ngindu ya “succession apostolique.” Yai kele ngindu ya ke tuba nde muntu to dibundu kele na kiyeka kana bo kele kilandi ya ntumwa ya Yesu. Eusebe tubaka yo na

i
ii
iii
iv
v
vi
vii
viii
ix
x
xi
xii
xiii

---

xiv
xv
xvi
xvii
xviii
xix
xx